

УДК 342.9(477)

В.М. ОЛІЙНИК, Комітет Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА КОНЦЕПЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Ключові слова: безпека, громадська безпека, проблеми, адміністративно-правовий, небезпека

Останнім часом в науковій літературі і засобах масової інформації (далі – ЗМІ) все частіше підіймаються питання прямо і опосередковано пов'язані з розвитком концептуальних основ забезпечення громадської безпеки, яка сьогодні перетворилася на глобальну проблему, актуальну не лише для України, але і для всього світу.

Суперечність взаємозв'язку процесів, що визначають стабільний і стійкий розвиток України на сучасному етапі реформування її державно-правових основ, диктує необхідність наукового аналізу проблем забезпечення громадської безпеки на концептуальному рівні, з розширенням кордонів традиційної методології і використанням недооцінюваних, часом, таких прикладних її аспектів, як адміністративно-правовий і інформаційно-правовий.

Вирішення проблеми створення адміністративно-правових і інформаційно-правових основ концепції забезпечення громадської безпеки України становить деяку складність і передбачає попереднє наукове опрацювання як теоретико-методологічних питань, так і визначення основних напрямів, форм і методів вирішення суто практичних завдань, а рівно і забезпечення раціонального співвідношення теоретичного і прикладного підходів до визначення всіх змістовних і структурних елементів громадської безпеки.

Загальнотеоретичним питанням концепції забезпечення громадської безпеки в юридичній науці присвячено достатньо уваги, але необхідно зауважити, що проблеми концепції

забезпечення громадської безпеки залишаються актуальними і в наш час. Це підтверджується великою кількістю наукових досліджень з даної проблематики як вітчизняних так і російських фахівців: В.Б. Авер'янова, О.М. Бандурки, Ю.П. Битяка, І.П. Голосніченка, В.К. Колпакова, Ю.М. Козлова, О.В. Кузьменко, С.О. Кузніченка, В.М. Плішкіна, О.П. Рябченко, Ю.О. Тихомирова та ін. Однак питання щодо визначення змісту концепції забезпечення громадської безпеки спеціально не вивчались. В існуючих наукових працях вказані питання розглядалися фрагментарно або в рамках широкої адміністративно-правової проблематики, без комплексного підходу, що у свою чергу обумовлює необхідність наукового аналізу цього питання. Тому мета статті полягає у тому, щоб на підставі всебічного аналізу наукових праць та нормативно-правових актів визначити загрози громадській безпеці України.

Прикладна цінність збалансованого співвідношення наукових і практичних цілей дослідження проблеми забезпечення громадської безпеки україн необхідна для обґрунтування змісту і форми адміністративно-правового і інформаційно-правового регулювання адміністративно-правового статусу і практики юрисдикційної і організаційно-управлінської діяльності суб'єктів забезпечення громадської безпеки, інших структурно-змістовних елементів концепції забезпечення громадської безпеки України.

Різноманіття граней в концептуальному розумінні проблеми забезпечення громадської безпеки пояснюється тими глобальними змінами, які відбуваються в Україні і в усьому світовому соціумі, що обумовлює широке, концептуальне бачення її змісту, не обмежуючись якими-небудь важливими, але не єдиними її складовими, як, наприклад, уявленнями про особисту безпеку, наділену, без сумніву, власним змістом.

Пізнання суті, змісту і структури теорії та практики забезпечення громадської безпеки базується, перш за все, на концептуальному підході до дослідження загроз безпеці як до науково-абстрактних, тому і в той же час конкретно-історичних явищ.

Якщо акцентувати увагу на комплексі причин і умов, що сприяють виникненню загроз громадській безпеці, то під ними можна розуміти відсутність недопустимого ризику, пов'язаного з можливістю нанесення збитку життєво важливим інтересам особи, суспільства і держави протиправними діями і іншими соціальними явищами, викликаними, наприклад, внутрішніми локальними озброєними конфліктами, неконтрольованою міграцією, стихійними лихами, катастрофами, аваріями, пожежами, епідеміями і іншими негативними явищами.

Виникнення загроз громадській безпеці пряме або побічно зв'язане, по-перше, з наявністю протиріч, що складаються між відособленими групами населення; по-друге, – з ефективністю дії соціальних і державно-правових інститутів, службовців, гарантіями забезпечення громадської безпеки; по-третє, – із структурою суспільних відносин, що підлягають охороні правовими засобами, здатними додавати їм позитивний або негативний характер, що склався або формується.

Але загальними причинами і умовами, що сприяють виникненню загроз громадській безпеці є: практика вирішення соціально-економічних проблем поза обліком міри впливу на них криміногенних детермінант, з одного боку, і відсутність організаційно-управлінської, адміністративно-правової і інформаційно-правової систем їх припинення, запобігання, а також практики притягнення до відповідальності фізичних і юридичних осіб за здійснення правопорушень, що відбуваються у сфері забезпечення громадської безпеки.

Найважливішим структурно-змістовним елементом концепції забезпечення громадської безпеки України є її понятійний апарат, тобто система дефініцій, що розкривають суть і значення таких понять, як «життєво важливі інтереси», «загрози громадській безпеці», «об'єкти громадської безпеки», «суб'єкти забезпечення громадської безпеки і тому подібне».

Життєво важливі інтереси особи, суспільства і держави утворюють сукупність потреб і умов, що забезпечують їх нормальне існування та прогресивний розвиток.

Поняття «загрози громадській безпеці», означає сукупність умов і чинників, що виявляються у вигляді небезпечних діянь та інших негативних явищ природного і соціального (наприклад, техногенного характеру) і що створюють реальну або потенційну небезпеку об'єктам громадської безпеки, виникнення і розвиток яких прямо або опосередковано впливає на висвітлення суспільно небезпечних деформацій в житті особи, суспільства і держави.

Одну з нових внутрішніх і зовнішніх загроз громадській безпеці України складає тероризм, який має транснаціональний характер і обумовлює необхідність об'єднання зусиль всього міжнародного співтовариства в цілях вживання невідкладних заходів по нейтралізації цієї загрози.

У ряді країн, що зіткнулися з терористичною загрозою, вже давно створені єдині системи безпеки, орієнтовані на забезпечення внутрішньої (громадської) безпеки і боротьбу з тероризмом.

Національна система забезпечення громадської безпеки необхідна і Україні, яка охоплювала б вирішення завдань запобігання і припинення терористичних актів на всій території України і, зокрема – на особливо важливих об'єктах, діяльність яких пов'язана з експлуатацією джерел підвищеної небезпеки (АЕС, склади озброєння і т.п.), які в разі їх протиправного захвату, можуть послужити джерелом виникнення техногенних катастроф.

Загальний спектр зовнішніх і внутрішніх загроз громадській безпеці країни обумовлений негативними наслідками реформування вітчизняної економіки, недосконалістю системи організації державної влади і громадського суспільства, соціально-економічною поляризацією суспільства і криміналізацією громадських відносин, зростанням злочинності і збільшенням масштабів тероризму, загостренням міжнародних і ускладненням міжнародних відносин.

Але, перш ніж говорити про структурно-змістовну сторону внутрішніх і зовнішніх загроз громадській безпеці, слід взяти до уваги наступні концептуальні положення:

– перше, будь-яка загроза безпеці, що виявляється у будь-якій сфері життєдіяльності

суспільства, залежить від міри охорони і захисту прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина відповідними соціальними і державно-правовими інститутами;

– по-друге, джерела виникнення загроз безпечному розвитку суспільства, держави і людини закладені в структурі тих, що формуються і склалися, а головне, – суперечливих особливо в соціально-правовому і соціально-економічному плані суспільних відносин.

Як відомо, джерелом будь-якого розвитку в тому числі і негативного є протиріччя, і тому джерелом загроз громадській безпеці може виступати гранично широкий спектр протиріч, що складаються в конкретній сфері життєдіяльності суспільства, держави і людини.

Суперечність взаємозв'язаних процесів, що визначають розвиток української державності, диктує необхідність всебічного аналізу проблем забезпечення громадської безпеки на концептуальному рівні з використанням загальнонаукових і приватних (організаційно-управлінських, адміністративно-правових, інформаційно-правових і інших аспектів) методів наукового пізнання.

На жаль, питання про наукове обґрунтування концептуальних основ забезпечення громадської безпеки України лише ще починає усвідомлюватися як наукова проблема [1], що має як соціальний [2], так і державно-правовий аспекти пізнання і реалізації.

В історико-правовому сенсі формування окремих організаційних структур і адміністративно-правових елементів системи забезпечення громадської безпеки України законодавець розпочав лише на початку 1990-х років, концентруючи увагу в основному на питаннях, пов'язаних із забезпеченням екологічної безпеки, про що свідчить, наприклад, ухвалення Законів від 24.02.1994 р. № 4004–ХІІ «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» [3], від 05.06.1991 р. № 1264–ХІІ «Про охорону навколишнього природного середовища» [4] та ін.

Можливо, цим і пояснюється той факт, що норми адміністративного, інформаційного та іншого законодавства, що діють у сфері забезпечення громадської безпеки, далеко не повною мірою відповідають зростаючим гро-

мадським потребам і міжнародно-правовим стандартам.

Вочевидь, що правий В.В. Устінов, коли, на основі аналізу зарубіжного досвіду правового регулювання боротьби з тероризмом сповна обґрунтовано прийшов до висновку, що «зіткнувшись з реальною загрозою тероризму на своїй території, уряди багатьох країн, ті, що раніше скептично відносилися до різних спеціальних правових норм, спрямованих на посилення профілактики тероризму і придушення його проявів кримінально-правовими засобами, вимушені були переглянути національне законодавство, причому часто навіть в збиток тим або іншим визнаним демократичним принципам» [5].

У зв'язку з цим перед юридичною і, зокрема – адміністративно-правовою наукою, виникають теоретичні і практичні завдання по подальшому становленню даного напрямку законодавства з врахуванням критичного осмислення національного і зарубіжного досвіду, але головне – по розробці і реалізації науково обґрунтованої концепції забезпечення громадської безпеки України, що поєднує стратегію і тактику протидії суспільства і держави зростаючим загрозам громадській безпеці України.

Поняття «концепція» (від латин. *conceptio* – розуміння, система) означає спосіб трактування не будь-якого явища, процесу, факту, принципова точка зору на їх систематизацію і пізнання, а також головний задум, конструктивний принцип в організації певного виду діяльності, наприклад, у сфері забезпечення громадської безпеки; концепцію можна розглядати як систему поглядів, те або інше розуміння явищ, процесів або єдиний визначальний задум, що веде думку того або іншого твору, наукової праці [6, с.252].

Принципове пізнання зовнішніх і внутрішніх, реальних і потенційних загроз громадській безпеці, а рівно і їх систематизація українська важлива для визначення органами державної влади України стратегічних і тактичних цілей і завдань забезпечення громадської безпеки [7, с.241–246; 8, с.56–61], досягнення яких можливе лише на теоретико-методологічній основі, а, по суті, – на основі концепції забезпечення громадської безпеки України.

Вважається, що сукупність збалансованих життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави в економічній, соціальній, міжнародній, інформаційній, військовій, екологічній та інших сферах мають довгостроковий характер і визначають цілі, стратегічні і поточні завдання внутрішньої і зовнішньої політики держави.

Таким чином, до життєво важливих інтересів держави, суспільства і особи, прямо і опосередковано пов'язаних із забезпеченням громадської безпеки України, можна віднести: збереження її державної цілісності і незалежності, забезпечення державної, суспільної і особистої безпеки громадян, охорона матеріальних і духовних цінностей, недопущення переростання соціальних (міжнаціональних і т. п.) протиріч у внутрішні озброєні конфлікти, забезпечення стабільності розвитку соціально-економічної сфери та інших напрямів життєдіяльності суспільства, держави і громадян.

ЛІТЕРАТУРА

1. Серебрянников В. В. Социальная безопасность как исследовательская проблема / В. В. Серебрянников, Р. Г. Яновський // Вестник РАН. – 1996. – Т. 66. – № 4.
2. Шершнева Л. И. Общественная система безопасности в системе национальной безо-

пасности / Л. И. Шершнева // Безопасность. – 1996. – № 7–12.

3. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» : від 24.02.1994 р., № 4004-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>.

4. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» : від 05.06.1991 р., № 1264-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.

5. Устинов В. В. Зарубежный опыт правового регулирования борьбы с терроризмом: международно-правовые стандарты и национальная законодательная практика / В. В. Устинов // Законодательство. – 2002. – № 8, 9.

6. Словарь иностранных слов. – 13-е изд., стереотип. – М. : Рус. яз., 1986.

7. Лихачов С. В. Щодо забезпечення громадського порядку та громадської безпеки під час проведення в Україні Євро чемпіонату з футболу / С. В. Лихачов // Митна справа. – 2012. – № 3 (81). – Ч. 2. – Кн. 1 – С. 241–246.

8. Сидорчук Л. А. Форми діяльності органів місцевого самоврядування у сфері охорони громадського порядку на сучасному етапі державотворення / Л. А. Сидорчук // Наше право. – 2012. – № 1. – Ч. 1. – С. 56–61.

Олійник В. М. Адміністративно-правова концепція забезпечення громадської безпеки в Україні / В. М. Олійник // Форум права. – 2013. – № 4. – С. 273–276 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_4_47.pdf

Здійснено аналіз наукових праць та нормативно-правових актів щодо забезпечення громадської безпеки, а саме: змісту понять «громадська безпека», «концепція»; формування окремих організаційних структур і адміністративно-правових елементів системи забезпечення громадської безпеки України.

***

Олійник В.Н. Административно-правовая концепция обеспечения общественной безопасности в Украине

Осуществлен анализ научных трудов и нормативно правовых актов относительно обеспечения общественной безопасности, а именно: содержанию понятий «общественная безопасность», «концепция»; формирование отдельных организационных структур и административно-правовых элементов системы обеспечения общественной безопасности Украины.

***

Oliynik V.N. Administrative and Legal Concept of Public Security in Ukraine

In the article the analysis of scientific labors is carried out and normatively legal acts in relation to providing of public safety, namely: to the table of contents of concepts «public safety», «conception»; forming of separate organizational structures and administrative and law elements of the system of providing of public safety of Ukraine.